

Hold

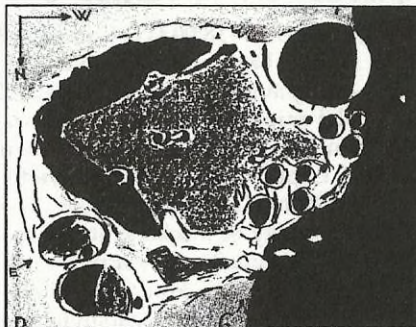
Észlelő	R	L	F	Műszer
ifj. Balogh Zoltán (Hajdúböszörmény)	7	1	14	8 L, 6,3 L
Drávecz László (Nagykónyi)	1	1	–	13,5 T
Farkas László (Budapest)	–	–	7	10 L
Forgács Zoltán (Budapest)	2	1	–	20 T
Görgei Zoltán (Tamási)	3	3	–	5 L
Hartman Imre (Hajdúböszörmény)	2	–	–	6,3 L
Horváth Tibor* (Hegyhátsál)	1	2	–	10 L
Kocsis Antal (Balatonfűzfő)	1	10	–	15,5 T
Kocsisné Vörösházi Villő (Balatonfűzfő)	1	1	–	15,5 T
Kovács Tibor* (Kisújszállás)	–	–	9	11 T
Osváth Péter (Szár)	1	1	–	6,5 L
Óvári László (Miskolc)	–	–	30	13,5 T+CCD
Ravasz Bálint (Gyopárosfürdő)	–	1	–	5 L
Sánta Gábor (Kisújszállás)	22	28	–	5 L
Schné Attila (Nemesvámos)	3	3	–	30 T
Vincze Iván (Pécs)	3	9	–	5 L

1997. július és december között 16 megfigyelő 168 észlelést végzett. Rövidítések: R= részletrajz, L= leírás, F= fotó, L= refraktor, T= reflektor, B= binokulár, MC= Makzstovot-Cassegrain-távcső. Csillaggal jelöltük az új észlelőket.

Maginus

1997.08.11. 19:35–20:00 UT Colong.= 10°48–10°69 50/540 refr. S = 6, T = 3–4

108x: Ennél a megvilágításnál az egyik legfeltűnőbb alakzat, igen nagy méretű is. A terminátor épphogy túlhaladta, de belsejének nagy részét már éri a fény. A kráterfenék ÉK-i részén elhelyezkedő kicsiny A jelű kráter éppen most emelkedik ki a K-i fal árnyékából. A Ny-i kráterfal a legérdekesebb, mivel rengeteg kisebb-nagyobb kráter telepedett rá, ezek közül a legnagyobb a C jelű. A környékén lévő kisebb részletek a rajzon láthatók. (Görgei Zoltán)

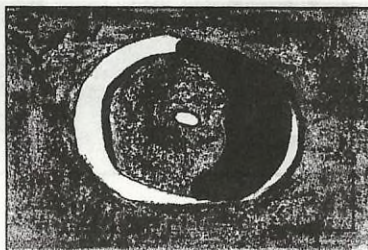
Hell

1997.08.25. 04:57–05:25 UT Colong.= 173°73–173°96 50/540 refr. S = 4, T = 3

90x: A Deslandres falának DNy-i ívén, kb. 33 km átmérőjű és 2200 m mély, 1:1,5 arányban megnyúlt, szabályos, elliptikus kráter. K-i sánca igen határozott, Ny-i oldala felől vékony árnyékszegéllyel határolva. A kráter Ny-i harmada árnyékkal borított, K-i sánca ehhez az árnyékhoz tapad, mint vékony fényív. Apró központi csúcs is látszik a közepén. (Vincze Iván)

1997.08.26. 01:20–01:30 UT Colong.= 184°18
300/1525 refl. S = 7, T = 4

220x: Egy nap alatt jelentősen megváltozott a látványa, mert a megvilágítás jóval laposabb szögben éri. A kráter belseje teljesen árnyékban van, csupán a központi csúcs látszik apró fénypontként. A kráter által vetett árnyék mérete hasonló nagyságú a kráterrel. (Vincze Iván)

Bullialdus és König

1997.08.13. 19:26–19:38 UT Colong.= 34°71–34°91 135/1000 refl. S = 6, T = 4

125x: A Bullialdus közepes méretű, feltűnő, csak kissé megnyúlt gyűrűshegy a Mare Nubium Ny-i partján. A terminátor már kb. 6–7 kráterátmérőre túlhaladta, de belsejének kb. 1/4 része még árnyékkal borított. Feltűnő a központi csúcsa is, falai teraszosak. DNy felé a feleakkora König kráter található. Mindkettőnek falai épek, így fiatalnak látszanak. Közöttük az A és a B jelű kisebb krátercskék. (Drávecz László)

Vitruvius és Mons Vitruvius

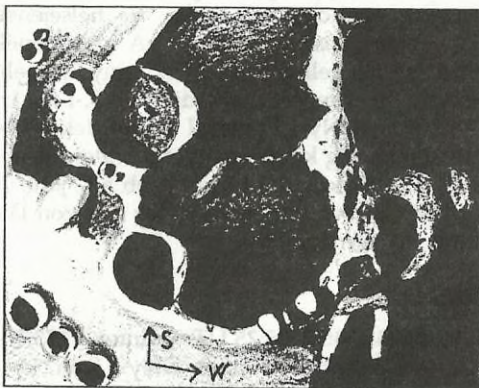
1997.04.12. 19:25–19:36 UT Colong.= 332°32–332°42 50/325 refr. S = 7–8, T = 5

100x: A Tranquillitatis pereme és a Sinus Amoris közötti terület, a Taurus-hegységhez közel, tehát a mare és a felvidék jellegű részek határvonalára települt ez a közepes méretű (30 km) kráter. Alakja szép szabályos kör, belsejét még 80%-ban árnyék borítja. A hegység 8 nagyobb csúcsát éri szinte súroló fényű megvilágítás, így igen megkapó látványa a 7–8-as int. csúcsok ragyogása az árnyékban, amelyek viszonylag szabályos alakba rendeződnek. A hegycsúcsok mind méretben, mind intenzitásban eltérnek, a legfényesebbek 8-as intenzitással ragyognak, a leghalványabbak 6-os intenzitásúak. A részletek a rajzon azonosíthatók. (Sánta Gábor)

Apianus–Playfair–Playfair G

1997.04.14. 17:39–18:00 UT Colong.= 355°82–356°00 50/325 refr., S = 5, T = 3–4

100x: A déli krátermező feltűnő alakzatai. Az Apianus elég nagy kráter (63 km), falai csipkés, alakja kicsit szabálytalan, Ny-ra vetett árnyéka hosszú, pereme csipkés, vége elkeskenyedik. Belseje 25%-ban árnyékkal fedett. Tőle K-re mély völgy és kisebb kráterek csoportja. Az Apianust a Playfairrel a P jelű idősebb kráter fala köti össze. Utóbbi kicsit kisebb (48 km), szabálytalanul deltoidszerű kör alakja van, peremei csipkészetek. Kis teraszok érzékelhetők a belső falon. Három közepes méretű, kerek kráter látszik tőle ÉK-re. A Ny-ra látszó, terminátorig terjedő hatalmas Playfair G egy idős, lekopott falú kráter. Aljzata nagyon sötét. Ny-i fala vastag, rajta barázdák, bevágások. Ny-ra tőle az árnyékban már két jökora karéj látszik. (Sánta Gábor)

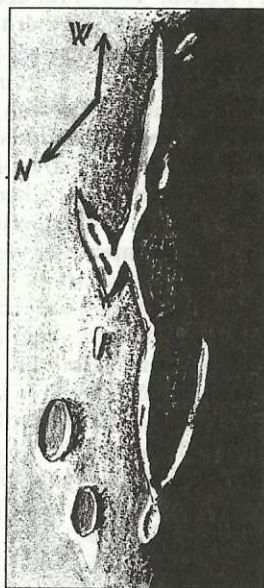
Ptolemaeus és W. Herschel

1997.05.14. 18:25–18:48 UT Colong.= 2°36–2°66 50/325 refr., S = 8–9, T = 4
100x: Éppen a terminátoron látható ez a hatalmas, szakadozott krátergyűrű, döbbenetesen szép látvány! A kráter alját éppen súroló fény éri, alig van megvilágítva, ezt is részekre tagolják a perem hegyeinek árnyékai. Úgy tűnik az árnyékokból, hogy az aljzat követi a holdgömb ívelttségét. A Ny-i falból kevés látszik, csak a legmagasabb csúcsok, D-en egy apró folt, Ny-on hosszabb ív, ÉNy-ra pedig egy tömörebb szakasz, két nagy hegy is látszik. A K-i fal is nagyon szakadozott, öblökkel, beugrásokkal tagolt. ÉK-en furcsán alacsony a hegységperem. Az É-ra lévő W. Herschel közepes méretű (41 km/3770 m) kráter, ennek is csak a falai kapnak fényt. Jóval fiatalabbnak tűnik a Ptolemaeusnál, mivel falai alig szakadozottak (csak É-on és D-en van kis szakadás). Tőle É-ra a Spörer, melynek alakja elég furcsa, mintha dupla fala lenne. Ettől K-re egy másik érdekes terület, az erősen lepusztult Gyldén, falai sok helyen hiányoznak, árnyékai is kisebbek ezért. Igen érdekes és szép ez a terület napkelte idején! (Sánta Gábor)

Eddington–Struve–Russel

1997.09.15. 17:23–17:33 UT Colong.= 76,58°–76,67° 50/325 refr., S = 3, T = 5

100x: A Ny-i holdperem közvetlen közelében, az Oceanus Procellarumban. A Struvénak csak a fele látszik, mert a terminátoron van, a keleti falat éri fény csupán, a kráterbelsőben jól látszik a Hold általános görbülete és a DK-i falhoz belülről tapadva egy kráterecske (az M és C együtt). A tőle É-ra lévő Russellel kapcsolódik, de a két krátert összekötő É-i perem hiányzik, lepusztult. Ez is nagy kráter, alacsony falakkal. É-ra tőle egy kis alakzat, az R-jelű látszik, ez is lepusztult falú. A Struvétól K-re a nagyméretű Eddington, amelynek csak a romjai, ÉK-i falíve látszik, ez egymással párhuzamos két ív. A mare területen még további két kráter ÉK-re, a Briggs és a Briggs B. (Sánta Gábor)

Lansberg

1997.05.16. 18:57–19:05 UT Colong.= 27°05–27°11 50/325 refraktor, S = 7, T = 4

100x: Az Oceanus Procellarum és a Mare Insularum határán lévő feltűnő, közepes méretű, szép kráter, éppen a terminátoron látszik. A perspektivikus torzulás miatt kicsit elliptikus. Feltűnő a vastag K-i fala, amelynek még külső terasza is van. Ny-i fala egy helyen szakadt, ahogy a rajzon is látszik és a DNy-i ívrész sokkal fényesebb, mint az ÉNy-i kisebb. DK-re kisebb hegyek csoportosulása. (Sánta Gábor)

Piccolomini

1997.06.10. 18:30–18:46 UT Colong.= 352°23–352°36 50/325 refraktor, S = 5, T = 4–5 100x: A Mare Nectaristól D-re lévő magasföldön. Feltűnő, nagyméretű (88 km), igen furcsa alakú kráter, olyan, mintha déli részét „levágták” volna. Nagy központi csúcsa és jól látható belső terasza van. A „leharapott” D-i rész helyén egy trapéz alakú földnyelv nyúlik a kráterbe, mely a fennsík felé folytatódik, ez egyenetlen felszínű, több árok és kráterecske van rajta. Egy viszonylag szabályos kráterecske a DK-i fal külső oldalára települt (S jelű). Egy érdekes, kisebb krátertrió húzódik ÉNy felé (M, C, J jelűek), az elsőnek látszik a gyűrűje, a másik kettőnek csak a megvilágított Ny-i fala, többi részük árnyékban. A Ny-i faltól ÉNy felé indulva húzódik a Rupes Altai, amelynek magasabb csúcsait éri a fény, ezek mélyen a terminátor mögé nyúlnak, így feltűnőek! (Sánta Gábor)

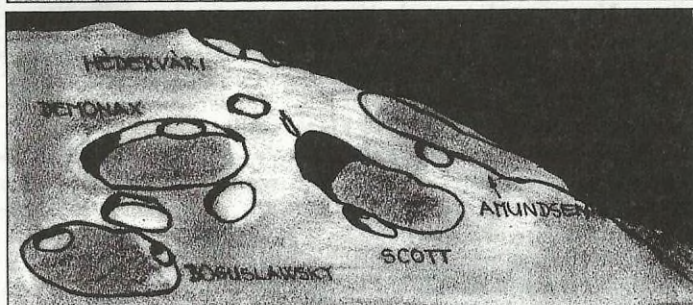
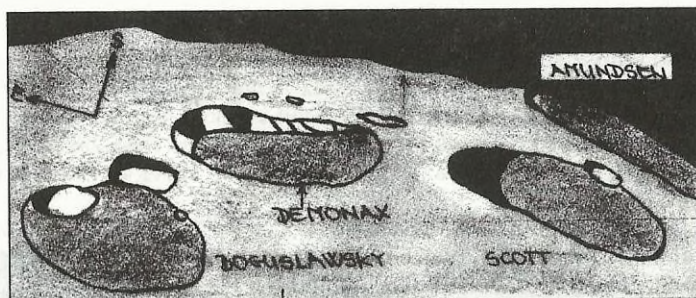
A Hédervári-kráter (Amundsen A) észlelései

A Meteor 1997/7–8. számában leírt magyar amatőrcsillagászról elnevezett kráter észlelése iránt nagy érdeklődés mutatkozott. Igazi kihívást, nagy nehézséget jelent megpillantása, hiszen a rálátás miatt igen problémás a déli pólus környékén azonosítani helyét. Itt már erősen torzulva láthatjuk a krátereket, ráadásul csak kedvező librációkor van remény a Hédervári megpillantására, olyan pedig nem volt, amikor maximálisan felénk billent volna ez a terület. A néhány viszonylag kedvező időszakot kihasználva 4 észlelőnk 11 alkalommal próbálkozott az azonosításával, ebből 9-szer jártak sikerrel! Az első sikeres észlelő Schné Attila volt 1997.07.14-én 300/1800-as reflektorával 360x-os nagyítással tudta megpillantani, amelyet a következő napokban végzett észleléseivel erősített meg. Érdekes, hogy már egy kis 50 mm-es refraktoral is látható, amint az alábbiakban Sánta Gábor és Vincze Iván észlelései alapján kiderül (de mindenképpen szükséges a nagy nagyítás és helyének pontos ismerete), így a kistávcsöves észlelőket is biztatjuk a Hédervári-kráter felkeresésére. Horváth Tibor észlelőnk pedig az eddigi legrészletesebb rajzot készítette róla. További sikeres kutatást!

Elengedhetetlenül szükséges egy részletes térkép a peremen lévő kráterek közötti azonosításhoz. Ehhez legjobb talán a Rükl-féle Mondatlas, bár ez a peremen lévő alakzatokat már nem jól mutatja (vetülete miatt) viszont jól használható a librációs területeket ábrázoló kiegészítése. Egy másik jól használható térkép a még NDK-s kiadású Erdmond, ezen jelölve van a Hédervári-kráter (megnevezés nélkül). A kráter észlelhetőségéről külön cikk szól, ahol térkép-részleteket is mellékelünk. Most következzenek az észlelési leírások és rajzok (időrendi sorrendben), amelyekkel további próbálkozásokra biztatjuk észlelőinket a kedvező alkalmakkor, melyekhez bizonyára segítséget jelentenek az itt közölt rajzok és leírások, valamint térképek. A szokásos adatokon kívül feltüntetjük a librációs adatokat is.

1997.07.13. 18:21–18:46 UT Colong.= 16°20 L_H = -5°95, B_H = -4°42 300/1800 refl. 200x, 360x: A Hédervári-kráter még nem látszik. A peremen egy kissé már befordult az Amundsen, É-ra tőle a Scott látható, K-re pedig a Demonax, alatta a Boguslawsky nagyobb kráterek, amelyek az azonosításhoz segítséget jelentenek. A rajzon nyíl jelöli a helyét. (Schné Attila)

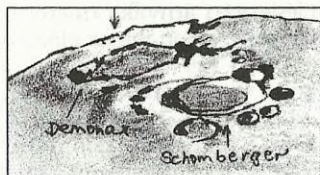
1997.07.14. 18:20–18:31 UT Colong.= 27°77 L_H = -6°57, B_H = -5°39 300/1800 refl. 360x: A peremen megjelent egy kráter, amely a Héderváriként azonosítható! A Scott és a Demonax közötti „résen”, az Amundsentől „balra” látható. Egy része árnyékkal borított, de az egyik falra rálátni. (Schné Attila)

Schné Attila rajzai 1997.07.13-án (fent) és 14-én (lent) készültek

1997.07.14. 19:25 UT Colong.= 28°22 L_H = -6°57
B_H = -5°39 50/325 refr.

100x: Nagyon nehéz beazonosítani a vidéket, olyan sok itt a kráter. Szerencsére a Demonax és a Schomberger feltűnő objektumok és a Meteor 1997/7-8. számában megjelent Farkas László-fotó is segített! A fázis elég jó, még a peremi alakzatoknak is szép belső árnyéka van, de a libráció sajnos kedvezőtlen. Csupán a kráterfal látható talán éppen a peremen, amelyet a rajzon nyíl jelöl. (Sánta Gábor)

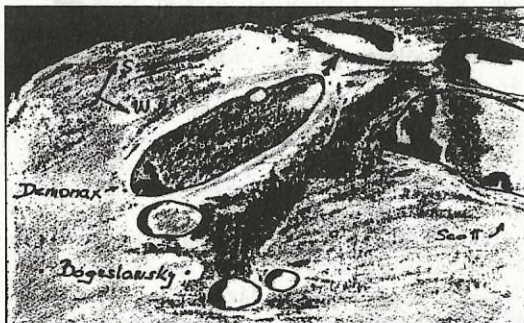

1997.07.16. 17:55-18:05 UT Colong.= 51°95 L_H = -6°56 B_H = -6°53 300/1800 refl.

360x: A peremen most már túljutott a kráter, becsült átmérője és pozíciója alapján ez a Hédervári, a rajzon nyíl jelöli. Alatta a Demonax látható. (Schné Attila)

1997.08.13. 18:44-20:00 UT
Colong.= 35°10 L_H = -7°24
B_H = -6°75 50/540 refr.

135x: Közel a Hold pereméhez látszik a Hédervári-kráter egy tört vonalú árnyék formájában. Kráter jellege nemigen vehető ki, továbbá nem különíthető el az É-i peremére telepedett Amundsen C sem. Maga az Amundsen már valamelyest job-

ban kivehető ellipszis, a feltüntetett kráterek között a legsötétebb árnyéka van. Az Amundsen B épphogy kivehető a Scott és az Amundsen között. A Scott K-i pereme érdekesen kicsúcsosodik. A Demonax és a Scott között a Boguslawskytól az Amundsenig húzódó árnyalt felszíni csík, mely a közepe tájékán megszakad. Apró kifényesedett felület figyelhető meg a Demonaxtól D-re, közel a Hédervári-kráterhez. (Vincze Iván)

1997.08.13. 19:05–19:13 UT Colong.= 34°07'0 L_H = -7°24' B_H = -6°75' 50/325 refr.

100x: Az előző két sikertelen kísérlet után végre kedvezőbb libráció volt, és sikeresen azonosítottam a Hédervári-krátert. Nagyon nehezen, de látszik, a terület azonosítását megkönnyítette, hogy az előző keresések során már megismertem a területet. A Hédervári csupán egy apró sötét vonal a Demonax „fölött”, pár ívmásodperce a peremtől. Középen kicsit kiszélesedik. (Sánta Gábor)

1997.08.14. 19:40–20:00 UT Colong.= 4°29' L_H = -6°59' B_H = -6°53' 50/540 refr.

135x: Az egy nappal ezelőttihez képest nem sokat változott a vidék megjelenése, néhány apróság kivételével. A pólus területének „visszabilenése” következtében a Hédervári hosszúkás árnyéka már teljesen a holdkorong peremén van. Az Amundsen sáncfala mentén egyre nagyobb területet borít árnyék. Érdekes, hogy a librációs változás inkább befolyásolta a látvány megváltozását, mint a terminátor vonalának 12°-ot meghaladó K-re haladása. (Vincze Iván)

1997.08.15. 19:00–19:21 UT Colong.= 59°14' L_H = -5°49' B_H = -5°91' 50/540 refr.

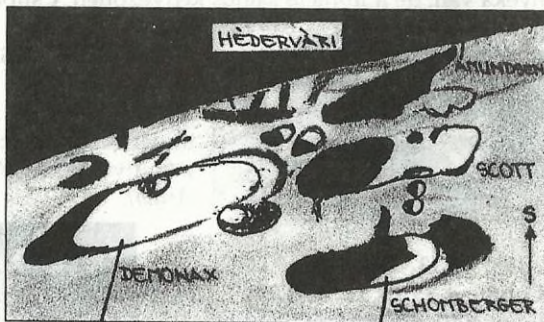
135x: Rossz légköri viszonyoknál a librációs tengelybillenés ismét igen feltűnő. A Hédervári árnyéka (mértékben semmit sem változva) keskeny bevágást hoz létre a Hold peremén, ha az előző napokban nem figyeltem volna a vidéket és nem tudnám mit kell keresni, valószínűleg szem elől téveszteném. Már az Amundsen is igen közel van a peremhez. (Vincze Iván)

1997.08.16. 18:30–18:44 UT Colong.= 71°02' L_H = -4°00' B_H = -4°89' 50/540 refr.

135x: Igen bizonytalan, talán még látszik a sáncfal felénk eső része, az Amundsen is teljesen a peremen van. (Vincze Iván)

1997.09.08. 18:05 UT Colong.= 351°62' L_H = -7°16' B_H = -6°55' 100/1300 refr.

185x: A Rükl-féle Mondatlas segítségével végeztem el az azonosítást, amely nélkül szerintem esély sincs megtalálni. Segített a kedvező libráció és fázis is. A Schomberger és Demonax azonosítása nem utközött különösebb nehézségbe, K-i oldaluk árnyékban van. Az Amundsen erősen elnyújtott alakja a holdperem közelében látszik. A K-i oldaláról az árnyék levetül a kráter aljára, és erősen csipkézett a vonala. A térkép alapján biztosan sikerült azonosítani a Hédervári-krátert az Amundsen, Scott, Demonax „között”. A rálátás miatt egyáltalán nem hasonlított kráterre, hanem hosszan elnyúlt, ívelt hegygerince. Belsejében két pici, hosszúkás foltocská látható. (Horváth Tibor)

1997.09.09. 18:05 UT Colong.= 3°83' L_H = -7°47' B_H = -6°81' 100/1300 refr.

185x: Újraezleltem a krátert, de az teljesen ugyanazt a képet mutatta, mint tegnap. Tehát a megvilágítás, a fázis változása itt a pólus környékén kevésbé befolyásolja a kráter látványát, mint a libráció változása. (Horváth Tibor)

KOCSIS ANTAL